

La caiguda de Lleida a mans de Felip V l'any 1707 va implicar la conversió de la catedral, l'actual Seu Vella, en caserna militar. La majoria d'obres d'art que hi havia van ser repartides per les parròquies de la diòcesi. Sembla que moltes d'aquestes peces són les mateixes que ara reclama l'Aragó.

Els lleidatans tenen molts arguments per a defensar-se de les pretensions dels aragonesos que, d'ençà que el Vaticà va dividir el bisbat de Lleida, volen emportar-se les obres d'art que havien estat a les parròquies de la Franja de Ponent i que ara es troben al nou Museu Diocesà i Comarcal. Entre aquests arguments hi ha, principalment, la usucapió; és a dir, la norma del dret civil que atorga la propietat d'un objecte per haver-la posseïda ininterrompudament durant un temps, més de tres anys en el cas català, de forma pacífica i pública. A més, a favor de Lleida hi ha també el fet que Josep Meseguer, bisbe d'aquesta ciutat del 1890 al 1905, fundador del Museu Diocesà, va deixar proves documentals que les obres d'art procedents de la Franja que formen part d'aquest museu havien estat adquirides fa més de cent anys de forma absolutament legal, per mitjà de compra o de permuta.

En canvi, un argument potent –que, tot i ser conegut des de fa anys per la majoria d'historiadors lleidatans, no ha estat utilitzat convenientment– és la convicció que les obres d'art procedents de les petites parròquies de la diòcesi havien estat fins al segle XVIII a la Seu Vella, l'antiga catedral de Lleida. El fet que explica la dispersió del patrimoni de la catedral és que fou clausurada com a lloc de culte per part de les autoritats filipistes, tan bon punt la ciutat va caure en poder de l'exèrcit borbònic, l'any 1707. La catedral, a partir d'aleshores, es converteix en una caserna militar i en un magatzem, en “un castell i un dipòsit fantasmal de tombes i objectes, [...] [del qual] es treuen cadires i joies, es fan préstecs o donacions de retaules i imatges a altres esglésies”, explicava l'historiador Frederic Vilà en una ponència llegida l'any 1991 en un congrés sobre la Seu Vella.

Efectivament, un cop tancada, les pintures i retaules que omplien la Seu Vella i les seves capelles laterals, les

El vertader origen de l'art sacre

EL TEMPS

Panoràmica nocturna de la Seu Vella de Lleida, que fou la catedral d'aquesta ciutat fins a l'ocupació borbònica, el 1707.

peces escultòriques, a més dels objectes emprats a la litúrgia, es van amuntegar a l'interior de l'edifici tot esperant de decidir-ne un nou emplaçament, que, en principi, havia de ser la nova catedral que es projectava construir. A l'arxiu capitular de Lleida es conserva una carta, enviada el juny del 1749 al degà del capítol per Miquel Marín, un enginyer de l'exèrcit filipista responsable dels treballs que havien de convertir la catedral en caserna. El document dóna una idea de l'espai que ocupaven la gran quantitat d'obres emmagatzemades: "Por no echar a perder los referidos ornamentos y demás de lo restante de dicha iglesia, dispuse se depositasen en la nave mayor y parte del crucero."

La historiadora Carmen Berlabé, una autoritat en art sacre, assegurava, en un article publicat l'any 2000 a la revista *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura*, que a partir de mitjan segle XVIII nombroses parròquies van demanar retaules de l'antiga catedral per a col·locar-les en esglésies de nova construcció, com, per exemple, la de Sant Andreu, la del seminari, la del nou convent de l'Ensenyança o bé la nova església de Montagut. "Ens consta també que uns altres retaules i objectes sortiren de la

El retaule de Sant Antoni Abat i Sant Pau ermità, obra de Jaume Ferrer, va anar a parar a l'església de Vilanova de Sixena (Aragó) procedent de la catedral de Lleida.

Seu Vella per anar a parar a les esglésies de la diòcesi, tot i que no en tenim la constància documental desitjada", deia Berlabé en aquest article. Segons aquesta historiadora, algunes d'aquestes obres d'art, originàries de la Seu Vella i que ara formen part del fons del Museu de Lleida, són els retaules procedents de les esglésies d'Albatàrrec, d'Alcoletge, de Castellldans, de Binacet i de Montsó.

Amb sentit comú. A manca de documentació que pugui demostrar,

d'una manera concloent, que la majoria de les obres d'art procedents de les petites parròquies de la diòcesi de Lleida havien format part antigament del patrimoni de la Seu Vella, els historiadors es valen del sentit comú per fer aquesta afirmació. Isidre Puig, professor d'art de la Universitat de Lleida, va centrar la seva tesi doctoral en la figura de Jaume Ferrer, un dels artistes més destacats del gòtic català del segle XV. Als seus estudis, Puig ha pogut constatar que algunes de les obres mestres d'aquest pintor, com per exemple el *Naixement i Epifania*, que es trobava a l'església de Binacet, o bé el retaule de Sant Antoni Abat i Sant Pau ermità, que era a l'església de Vilanova de Sixena, són originàries de la Seu Vella de Lleida. Aquestes obres, que formen part del fons del Museu de Lleida, figuren entre el centenar de peces que reclama el govern d'Aragó. "El nivell estilístic i la qualitat plàstica que exhibeixen aquestes obres fa difícil de pensar que tinguessin cap altra destinació que la Seu Vella, on acudien els millors artistes dels voltants i de la Corona d'Aragó", explica Puig. Encara més, segons aquest historiador, moltes de les peces extretes de l'antiga catedral es van haver de fragmentar per encabir-les en les esglésies de les parròquies que les demanaven. "No és lògic que unes esglésies tan petites tinguessin uns retaules tan grans", diu Puig. Un altre argument de pes, segons aquest historiador, és l'econòmic. "No pot ser que l'art gòtic sigui originari de les parròquies perquè no tenien cap possibilitat econòmica de posseir unes obres d'una qualitat semblant." A tots aquests arguments, Isidre Puig encara n'hi afegeix un altre: un document del 1767 segons el qual es demostra que en tancar el convent dels jesuïtes de Lleida les obres d'art que hi havia foren repartides per diverses parròquies de la diòcesi. "És un paral·lelisme que reforça la idea que a la Seu Vella podia haver passat exactament això mateix." De la mateixa manera, moltes de les obres que reclamen el bisbat de Barbastre i el govern d'Aragó podien haver estat, efectivament, patrimoni de l'antiga catedral de Lleida.

Xevi Camprubi

A la recerca del document perdut

En un article publicat al diari *Segre* el març del 2004, la periodista Anna Sàez –també col·laboradora d'EL TEMPS– assegurava que el bisbat de Lleida buscava als arxius capitulars una llista del segle XVIII en què, segons historiadors experts, hi havia una relació, elaborada pels militars, de tots els objectes que es trobaven a la Seu Vella quan fou convertida en caserna militar. Segons aquest article, això volia dir que el bisbat disposava de proves documentals concloents per a demostrar que moltes de les obres d'art reclamades pel bisbat de Barbastre i el govern aragonès són originàries de la Seu Vella. Però malauradament, cinc anys després de la publicació d'aquell article, els historiadors no han pogut localitzar el document esmentat. De fet, a la carta que l'enginyer militar Miquel Marín, responsable dels treballs de conversió de la catedral de Lleida en caserna militar, va enviar el juny de 1749 al capítol demanant que s'afanyessin a treure les obres d'art, es parla explícitament d'un document on molt probablement hi havia l'inventari de les peces emmagatzemades. "En caso que V.SS. quisieren sacar todo lo que expresa la Real Cédula podran practicarlo con la mayor brevedad a causa de haverme de poner luego mano a la obra", deia Marín a la carta. La troballa d'aquest document, que no ha estat localitzat a l'arxiu capitular, seria, de segur, la prova definitiva que gran part de l'art sacre de la Franja de Ponent provenia de l'antiga catedral de Lleida.